

Çoxtərəfli dünya nizamına doğru

(Əvvəli 1-ci səhifədə).

sədrliyi ölkəmizin dünya iqlim diplomatiyasını formalaşdırdığını, Qlobal Cənub və Qlobal Şimal arasında dialoqu uğurla apardığını göstərir.

Multilateralizm siyasətinə sadıqlıq

Təqribən 200 ölkənin COP29-un Azərbaycanda keçirilməsinə dair yekdil qərarı da ölkəmizin həyata keçirdiyi siyasətə hörmətinin və dəstəyinin parlaq sübutudur. "Biz artıq Qlobal Cənub və Qlobal Şimal arasında iqlim üzrə əməkdaşlığa töhfə veririk və istər iqlim dəyişikliyi ilə bağlı məsələlərdə, istərsə də qlobal təhlükəsizlik, beynəlxalq hüququn aliliyi, bir-birinin işlərinə qarışmamaq, qarşılıqlı hörmət məsələlərində qarşılıqlı anlaşmaya nail olunmasına səy göstərəcəyik", - deyərək Azərbaycan Prezidenti sammitdə bəyan etdi.

Bu, ölkəmizin multilateralizm siyasətinə sadıqlığının, bu prinsipini əsas götürərək çoxtərəfli diplomatiya həyata keçirməsinin ifadəsidir. Multilateralizm çoxtərəfli əməkdaşlığı, diplomatiyanı nəzərdə tutur və müasir dünya nizamının formalaşmasında belə bir siyasətin əhəmiyyəti, faydaları çox böyükdür.

Multilateralizm, ilk növbədə, iqlim dəyişikliyi, terrorizm, yoxsulluq və pandemiyalar kimi qlobal səviyyədə müzakirə və əməkdaşlıq tələb edən məsələlərin effektiv həllinə imkan yaradır. Beynəlxalq təşkilatlar vasitəsilə ölkələr bu problemləri birlikdə həll etməyə

çalışır və qlobal səviyyədə davamlılıq üçün mexanizmlər qurur. Çoxtərəfli diplomatiya kiçik ölkələrin hüququnu da gücləndirir. Multilateralizm siyasəti vasitəsilə kiçik və iqtisadi cəhətdən zəif ölkələr də dünya siyasətində söz sahibi olurlar. BMT kimi qurumlarda kiçik ölkələr bərabərhüquqlu üzvlər kimi çıxış edərək, öz maraqlarını qlobal miqyasda müdafiə edə bilərlər.

Bu siyasətin ticarət əlaqələrinin qurulması və ölkələrin iqtisadi inkişafı baxımından da əhəmiyyəti çox böyükdür. Belə ki, çoxtərəfli əməkdaşlıq, Ümumdünya Ticarət Təşkilatı kimi qurumlar vasitəsilə ticarət qaydalarının tənzimlənməsinə və sərhədlərəsas ticarətin asanlaşdırılmasına dəstək verir. Bu da ölkələrin iqtisadi inkişafını

sürətləndirir və sərmayə axınına asanlaşdırır.

Bu siyasətin ən mühüm faydalarından biri də, təbii ki, bütün dünyada sülhün qorunması və konfliktlərin həlli ilə bağlıdır. Multilateralizm dövlətlərarası münaqişələri sülh yolu ilə həll etməyə yönəlmiş platformalar yaradır. Bu həm də qlobal problemlərin həllinə, iqtisadi inkişafın dəstəklənməsinə və beynəlxalq təhlükəsizliyin təmin edilməsinə imkan verən vacib əməkdaşlıq modeli kimi beynəlxalq ictimaiyyət üçün böyük əhəmiyyət daşıyır.

Çoxtərəfli diplomatiya, bir çox ölkənin və ya beynəlxalq təşkilatın qarşılıqlı marağı doğuran məsələləri müzakirə etmək, ümumi razılığa gəlmək və ya əməkdaşlıq etmək məq-

sədilə bir araya gəldiyi diplomatiya formasıdır. Bu yanaşma regional və qlobal problemləri həll etmək üçün geniş əməkdaşlıq tələb edir və hər bir iştirakçı dövlətin mənafeələrini təmin etməyə yönəlir. Çoxtərəfli diplomatiyanın əsas xüsusiyyətlərindən biri iştirakçı dövlətlərin bərabərhüquqlu olduğu və birgə qərarlar qəbul etmək üçün müzakirə apardığı platformalar yaratmaqdır.

Bu format tək-cə ölkələr arasında deyil, eyni zamanda hökumətlərəsas və qeyri-hökumət təşkilatları, eləcə də beynəlxalq şirkətlərin də daxil olduğu bir platforma yaradır. Çoxtərəfli diplomatiya münaqişələrin sülh yolu ilə həllini və ümumi inkişaf məqsədlərinə çatmağı asanlaşdırır.

«Azərbaycan»

Azərbaycanın uğurlu "yaşıl enerji" siyasəti

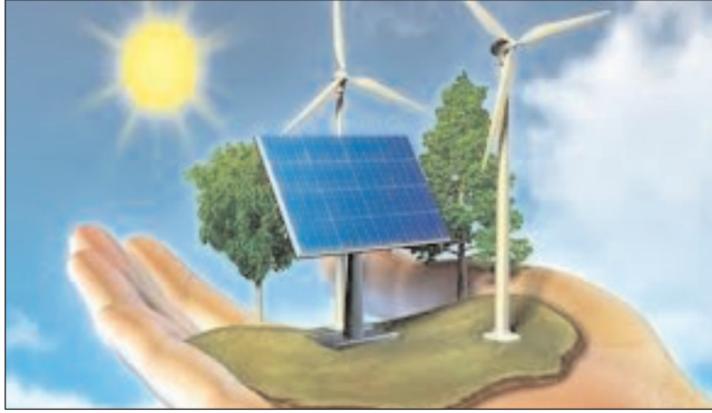
COP29 iqlim dəyişiklikləri ilə bağlı global çağırışların effektiv platforması olacaq

Son 20 ildə Azərbaycanda həyata keçirilən pragmatik xarici siyasət tək-cə Vətən müharibəsində möhtəşəm zəfər, ərazi bütövlüyümüzün və suverenliyimizin tam bərpası ilə nəticələnmədi, həm də ölkəmizin beynəlxalq nüfuzunun artmasına, regionda söz sahibi olan ölkə kimi mövqelərinin möhkəmləndirilməsinə mühüm zəmin yaratdı. Prezident İlham Əliyev istər xarici ölkələrdə keçirilən, istərsə də ölkəmizin evsahibliyi etdiyi nüfuzlu tədbirlərin tribunasından Azərbaycanın dövlətçilik maraqlarını qorumaqla yanaşı, XXI əsr insanını düşündürən bir sıra global çağırışlar və təşəbbüslərlə çıxış edir.

Azərbaycanın BMT-dən sonra ikinci ən böyük beynəlxalq təşkilata - Qoşulmama Hərəkatına iki dövr üzrə sədrlik etməsi, həmçinin Avropa İttifaqının 9 üzvü ilə strateji tərəfdaşlıq bəyannaməsi imzalaması ölkəmizə göstərilən böyük etimad və uğurlu qurulmuş əməkdaşlıq münasibətlərinin nəticəsidir. Bütün bu uğurların əsas müəllifi müasir geosiyasi proseslər kontekstində beynəlxalq güc mərkəzləri və tərəfdaşlarla dəqiq, balanslaşdırılmış, düşünülmüş, sağlam diplomatik münasibətlər qurmağı bacaran və əksər dünya liderləri tərəfindən hörmət və ehtiramla qarşılanan cənab Prezident İlham Əliyevdir. 1992-ci ilin iyununda Rio-de-Janeyro şəhərində əsas qoyulan "Tərəflər Konfransı" kimi nəhəng, 198 üzvü dövlət özündə birləşdirən COP29-un ölkəmizdə keçirilməsi qərarı da məhz cənab Prezidentin müstəsna xidmətlərinin nəticəsidir. Cənab Prezidentin də qeyd etdiyi kimi, Azərbaycan həmişə çoxtərəfli diplomatiyaya mühüm əhəmiyyət verib və beynəlxalq təşkilatlarda, çoxtərəfli platformalarda daim çox fəal siyasət yürüdü.

Ölkələrin təmsilçiliyi baxımından BMT Baş Assambleyasından sonra ən böyük beynəlxalq tədbir hesab edilən COP29-a evsahibliyi etmək Azərbaycana beynəlxalq münasibətlər müstəvisində bir neçə istiqamətdə əlavə üstünlüklər qazandıra bilər. Belə ki, ümumilikdə BMT-nin İqlim Dəyişmələri Üzrə Çərçivə Konvensiyası, hər şeydən öncə, insanın iqlim sistemində təhlükəli müdaxiləsinin qarşısını almaq məqsədi daşıyır. Azərbaycan hər zaman global çağırışlara çevik reaksiya verən və özü də təşəbbüslər çıxış edən ölkələr sırasında mühüm yer tutub. Bu sə-

bədən COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi ilə bağlı qərar həm də ölkəmizin dünyanın prioritet elan etdiyi "yaşıl keçid" in fəal iştirakçılığını

dan biri kimi tanınması və "yaşıl gələcək"lə bağlı hədəflərinin məntiqi davamıdır. Bu həm də 278 illik ənənəvi (sənaye) üsulla neft (karbohidrogen) istehsalından yeni enerji istehsalına keçid deməkdir. 1846-cı ildən bu yana ölkəmizdə çıxarılan neftin ümumi miqdarı 1971-ci ildə 1 milyard ton, 2017-ci ildə 2 milyard ton olub. Lakin ilin bütün fəsilərində göydə Günəşi və küləyi görən azərbaycanlılar bu tükənməz sərvətdən gərəyincə istifadə edə bilməyiblər.

Azərbaycanın alternativ və bərpa-olunan enerji potensialı yüksəkdir. Son illər Azərbaycan "yaşıl enerji"nin inkişaf etdirilməsi istiqamətində bir-birinin ardınca önəmli addımlar atıb. Belə ki, Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə nail olmaq üçün 2016-cı ildə Dayanıqlı İnkişaf Üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurası yaradılıb. 2021-ci ildə cənab Prezidentin müvafiq sərəncamı ilə "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər" adlı sənəd təsdiq edilib. Milli prioritetlərə uyğun olaraq növbəti onillik üçün hədəf kimi ölkənin sosial-iqtisadi inkişafının 5 əsas prioriteti təsdiq edilib. Həmin prioritetlərdən biri isə Azərbaycanın "təmiz ətraf mühitə və "yaşıl inkişaf"a malik ölkə" kimi müəyyənləşdirilməsidir. Bu istiqamətdə bir sıra zəruri tədbirlər həyata keçirilir: ətraf mühitin sağlamlaşdırılması, yaşıllıqların bərpası və artırılması, su ehtiyatlarından və dayanıqlı enerji mənbələrindən səmərəli istifadənin təmin edilməsi istiqamətində işlərə başlanılıb. 2030-cu ilə qədər istixana qazlarının emissiyalarını baza ili (1990-cı il) ilə müqayisədə 35 faiz, 2050-ci ilə qədər isə 40 faiz azaltmaq qarşısı əsas məqsəd kimi qoyulub.

Bundan başqa, Azərbaycanın digər əraziləri kimi işğaldan azad edilmiş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları da "yaşıl enerji"

lib. Məsələn, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin "Masdar" şirkətinin istifadə verdiyi "Qaradağ" Günəş-Elektrik Stansiyasını, Səudiyyə Ərəbistanının "ACWA POWER" şirkətinin 2025-ci ilin birinci rübündə işə salmağı planlaşdırdığı 240 meqavatlıq "Xızı-Abşeron" Külək-Elektrik Stansiyasını, BP şirkətinin Cəbrayıl rayonunda tikintisinə başlayacağı 240 meqavatlıq "Şəfəq" Günəş-Elektrik Stansiyasını, həmçinin "Nobel Energy" şirkətinin bu rayonda inşasını planlaşdırdığı günəş-elektrik stansiyasını, "Masdar" şirkəti tərəfindən Naxçıvanda 50 meqavatlıq, Biləsuvarda, Neftçalanın Bankə qəsəbəsində və Bakı ətrafında, Abşeronda 1000 meqavatlıq günəş-elektrik stansiyalarının tikintisini qeyd edə bilərik. Beləliklə, Azərbaycan 2030-cu ilə qədər elektrik enerjisi istehsalının qoyuluş gücündə bərpaolunan enerji mənbələrinin payını 30 faizə çatdırmağı qarşıya məqsəd qoyub. Prezident İlham Əliyev 2023-cü il oktyabrın 26-da 230 MVt gücündə "Qaradağ" Günəş-Elektrik Stansiyasının rəsmi açılış mərasimində demişdir: "Bir neçə aydan sonra bizim yeni enerji təhlükəsizliyi layihəsinin - Yaşıl Enerji Dəhlizinin, integrasiya edilmiş ötürücü, istehsal və istehlak müəssisələrinin, o cümlədən Qara dənizin dibindən keçəcək elektrik kabelinin tam texniki-iqtisadi əsaslandırılması hazır olacaq. Hazırda 4 qısqat gücündə bərpaolunan enerji mənbələri üçün texniki-iqtisadi əsaslandırma hazırlanır".

Bu, Azərbaycanın enerji strategiyasında yeni eranın başlanğıcı deməkdir. Beləliklə, yeni dövrün yeni hədəflərindən və çağırışlarından biri də "yaşıl Azərbaycan"dır. Vaxtilə Ümummilli Lider Heydər Əliyev 1994-cü ildə "Əsrin müqaviləsi"ni imzaladısa, bu gün Prezident İlham Əliyev yeni yüz ilin "Yaşıl enerji müqavilələri"ni həyata keçirir. Bu istiqamətdə hər birimizin üzərinə böyük məsuliyyət düşür. İlk növbədə ekologiyanın qorunması üçün ən vacib məsələlərdən biri ekoloji şüurun, təbiəti sevmə düşüncə ekosisteminin formalaşmasıdır. Bu işdə vətəndaş cəmiyyətinin rolunun artırılması zəruridir.

COP29-un ölkəmizdə keçirilməsinin mühüm üstünlüklərindən biri də postmüharibə dövründə ölkəmizə qarşı müxtəlif platformalarda aparılan və onun sülhpərvər imicinə zərər vuran siyasətin neytrallaşdırılması üçün şəraitin yaradılmasıdır. Belə ki, bu genişmiqyaslı tədbirin

keçirildiyi günlərdə ölkəmizə səfərə gələn qonaqların işğaldan azad edilmiş ərazilərə ənənəvi səfərlərinin təşkil edilməsi ilə onlara həqiqətəli - ermənilərin "ekofaşist" siyasətinin nəticələrini öz gözləri ilə görmək imkanı yaradılır. 30 il ərzində erməni işğalı nəticəsində həmin ərazilər dağıntılara, işğala, ekoloji soyqırımına, işğalcılara məruz qalıb, "boz zona"ya çevrilib. Ermənistanın işğalçılıq siyasəti nəticəsində həmin ərazilərin flora və faunası məhv edilib, Azərbaycanın mədəni irsi, abidələri, şəhər, qəsəbə, kəndləri dağıdılıb, kənd təsərrüfatı ciddi ziyan gördü. 44 günlük Vətən müharibəsindəki tarixi Zəfərimiz "boz zona"nın "yaşıl zona"ya çevrilməsinə imkan yaradıb. İndi Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə aparılan genişmiqyaslı bərpa-quruculuq işləri həmin torpaqların həqiqi sahiblərinə qovuşmasını bariz sübutdur. Məhz həmin ərazilərə səfərlər zamanı qonaqlar kimin bu ərazilərin həqiqi sahibi olduğunu öz gözləri ilə görürlər. Bu həm də Azərbaycanın regiona sülh, əməkdaşlıq və inkişaf gətirmək niyyətinin bariz nümunəsidir. Dövlət başçımızın qeyd etdiyi kimi: "COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi barədə qərar regional sülh gündəliyinin irəliləyə aparılması kontekstində əldə edilib və bu da, ümumiyyətlə, COP-un tarixində yeni bir inkişafdır. Azərbaycan regionda sabitlik və dayanıqlı inkişaf naminə sülh istəyir".

BMT-nin İqlim Dəyişmələri Üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının, Kioto Protokolunun Tərəflər Görüşünün 19-cu sessiyasının və Paris Sazişinin Tərəflər Görüşünün 6-cı sessiyasının 2024-cü ildə Bakı şəhərində keçirilməsi ilə iqlim dəyişikliyi mövzusunda qlobal həmrəyliyin gücləndirilməsinə doğru qətiyyətli addım atılacaq və Azərbaycanın yeni qlobal mühitə integrasiyasını sürətləndirəcək. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərinin "Dayanıqlı firavanlıq üçün istiqamətin müəyyən olunması" mövzusunda Antiqua və Barbudada keçirilən 4-cü beynəlxalq konfransının iştirakçılıqlarına müraciətində qeyd olunduğu kimi: "Bakıdakı COP üçün seçdiyimiz "Yaşıl dünya naminə həmrəy olaq" şüarı bizim COP29 missiyamızın ruhunu əks etdirir. Hamımız birlikdə bu vəziyyətlə üzlaşdıyıq üçün bütün ölkələri planetimizi xilas etmək naminə həmrəylik nümayiş etdirməyə çağırırıq. Bu məqsədə çatmaq üçün bizə siyasi iradə və Azərbaycanın daim müdafiə etdiyi çoxtərəflilik lazımdır".

«Qəbələ»